

Partierna vid vägs ände?

| av Magnus Nilsson

Det var bättre förr – på Erlanders tid. Då var politikerna färgglada och politiken viktig. Fel! Politiken betyder fortfarande lika mycket. Men visionerna från förr är nu glåmig verklighet vi är lika vana vid som dåligt väder.

DE SVENSKA POLITISKA PARTIERNÄRÄR sedan årtal inne i en taskig loop. De är trista, tappar medlemmar, de kvarvarande aktivisterna tappar självförtroende och partierna blir ännu tristare.

De har ingenting att säga i det moderna samhället och saknar visioner.

Annat var det förr. Då hade partiledarna examen, berättade Värmlandshistorier, byggde välfärden och nojsade med inspirerande revolutionärer i tredje världen. Medlemmarna flockades i studiecirkel och skötte stolt sina uppdrag.

Detta är en vanlig analys i media och den styrks av fakta när det gäller partiernas medlemsantal.

Men visst går den att avfärda med att de som tror på den bilden antagligen också tror att Tage Erlander saknade färger och i stället var sammansatt av olika grönyanser. Typ. För självklart präglas alla minnen av nostalgi och det är dumt att tro att allt var bättre förr. Sanningen är ju att knappast något var bättre förr.

Misslyckande? Javisst!

Men låt oss ta det på allvar. Partierna är mindre viktiga och "ämre" nu än förr. Det avspeglar sig i fallande medlemstal, avhopp från förtroendeuppdrag, högre medelålder på de aktiva och lägre valdeltagande.

Är det ett misslyckande för de partiaktiva?

Vad svarar en partiaktiv på den frågan?

Jo. Det är naturligtvis ett misslyckande. Idealet för organisationer är att anpassa sig kontinuerligt till de yttre förutsättningarna. Och det känns onekligen som om dagens partier för tillfället ligger ur fas med viktiga samhällsförändringar.

Men partierna kommer förr eller senare att förändra sig. I framtiden kommer säkert dagens period att framstå som en tid av nedgång. Kanske beroende på företrädare som inte insåg att deras arbetsmetoder och möjligen de själva inte var i takt med tiden.

Det som talar för detta är att alla partier förefaller vara drabbade av samma sjuka. Det vore trots allt förvånande om alla riksdagspartierna gjorde sammanlagt på samma gång utan något gemensamt skäl.

Det är alltså sannolikt att det finns en dominerande anledning till ointresset.

Utbyggnaden av välfärdsstaten har kommit så långt det är möjligt att driva den. Varken socialdemokraterna eller något annat parti har haft en vision om välfärdsstaten i meningen en föreställning om dess funktioner och roll i samhället. I stället har utbyggnaden varit en samling maktprojekt utan avgränsning eller slut. Sedan 20 år är den så stor den kan bli inom ramarna för samhällsekonomin och medborgarnas vilja. Någon väg vidare finns inte och det mesta av de storstilade drömmarna har blivit lika verkliga som den flottiga hamburgaren nere i korvmojen. Något trist och för dyrt men som de flesta accepterar av gammal vana.

Den senaste stora partipolitiska striden var kampen om löntagarfonderna. Där stod sossar mot moderater, politiskt ägande mot privat och det samlade näringslivet mot facket. Men det var snart 20 år sedan.

Politiska partier är intressanta i kraft av att de gör något som märks och som går att tala om. Om medborgarna upplever sig påverkade av beslut som det står strid om blir de intresserade av politik och av partierna.

Efter löntagarfonderna har vi haft stora politiska debatter om EU, Öresundsbron, tjänstepensionen och så vidare men de har inte haft en tydlig partipolitisk dimension. De har varit konflikter mellan politiker och etablissemang å ena sidan och "utomparlamentariska grupper" å andra, eller fullständigt obegripliga.

Det som skulle kunna vara den nya stora visionen, Sveriges deltagande i byggandet av det nya enade Europa, reducerade snabbt till den mest förödande mixen av frågor: luftiga visioner utan konkret innehåll blandat med perifera detaljer utan inbördes sammanhang.

"FJÄRRAN OCH IRRELEVANT"

Denna frånvaro av tydliga motsättningar och begripliga frågor gör att folk helt enkelt glömmer bort politiken trots att den påverkar dem dagligen.

Den 4 mars skriver före detta riksdagsmannen Ulf Kristersson en utmärkt krönika i tidningen Vision. Han har ju lämnat politiken och gått till näringslivet. Hans reflektion är att partipolitiken för hans kollegor är exakt så "fjärran och irrelevant" som han länge misstänkt.

Felet med detta synsätt är att partipolitiken (tyvärr) inte alls är irrelevant för dem. De bara tror det. Även de

nya entreprenörernas tillvaro styrs i detalj av arbetsmarknadslagstiftning, skatter och regleringar. En ung

VD kan inte alla detaljer i MBL, LAS och lagen om kollektivavtal. Men en anställd går med i facket och börjar bråka så förvandlas VD:s tillvaro snabbt till heltids "on-the-job-training" i hur man står ut med fackligt översitteri, hur man fyller i blanketter och skriver jämställdhetsplaner.

VD får också lära sig att en svensk anställning egentligen inte handlar om att någon skall göra ett jobb mot betalning. Nej då, huvudsyftet med en anställning är att den utgör grunden för ett stort knippe lagstadgade rättigheter till ditt och datt. Av den feta kostnaden för personalen går två tredjedelar till politikerna.

Att vi har låg inflation och en fungerande aktiebörs i Sverige beror även det på politiska beslut som har en tydlig partipolitisk dimension.

Men de hårda debatter med extremt tydliga ideologiska skiljelinjer som föregått Riksbankens oberoende, låginflationspolitiken, avskaffandet av el- och telemonopolen, den oberoende riksrevisionen och så vidare har gått över huvudet på de flesta medborgare.

Ändå upplever alltså även högt utbildade medborgare politiken som "fjärran och irrelevant". Folk står till örnen nedsänkta i ett träsk av politik men upplever ändå att de inte har med politiken att göra.

Detta är inte förvånande. Vi tänker inte på sådant som är en mer eller mindre besvärlig del av vardagen. Till sist blir politiken som gravitationen eller regnet. Något man lever med utan att tänka på det.

Ok. Jag hör redan suckarna. Här skriver ännu en partist som försöker driva hem att det låga partipolitiska intresset inte är partiernas fel. I stället är det väljarnas fel. De begriper inte hur viktigt det är med politik.

Men det är faktiskt inte riktigt vad jag är ute efter.

BORTSKÄMDA

Det är klart att dagens partier är bortskämda. De är barn av demokratins genombrott och av en tid då partierna med självklarhet stod i utvecklingens centrum. De är vana vid att medborgarna upplever det som moraliskt högtstående att vara partimedlem och engagerade.

Denna uppfattning håller på att försvinna. Få vill bli partimedlemmar för att det i största allmänhet är moraliskt högtstående.

Hittills har slutsatsen inom partiorganisationerna varit att detta med nödvändighet leder till färre medlemmar och att marknadsförings- och värninsatser är bortkastat arbete. I stället för att slita med värnning och medlemsvård skall resurserna läggas på att få folk att rösta. Det är ju det viktiga. I näringslivet skulle denna

visdom motsvaras av tanken att det är onödigt med kundregister och relationer med de trognaste kunderna: "i stället skall vi inrikta oss på att sälja".

Säkert upplever många detta som en orättvis bild. Nog talar partisekreterarna om hur viktigt det är med värnning och värvtävlingar förekommer ju regelbundet.

Men jag minns tydligt hur mentaliteten var när jag blev politiskt aktiv i mitten på 80-talet. Då fanns det en sorts fanatism som fostrades ända från ungdomsförbundsåren. "Block och knapp" (värvarblocket skulle alltid vara med och kampanjknappen sitta på jackan) var ett stridsrop. Att värva var det viktigaste som fanns. Sådant gör skillnad i en organisation.

Ett av skälen till att detta försvann var att den statliga "Maktutredningen" kom. I den presenterades en teori som sade att medlemsorganisationer hörde forntiden till. Sällan har väl en detalj i en statlig utredning varit så viktig för moderater. Det var som om alla bara hade väntat på en ursäkt att sluta med det tråliga värvandet. Vilket också skedde.

Om partierna då hade gjort det omvända hade bilden i dag sett helt annorlunda ut i dag.

Men visst kan det vara så att politiska partier har haft sin guldålder i den form vi känner till.

Men tro inte att partierna som fenomen kommer att försvinna. Även om vi slipper partistöd och får ett system med rena personval kommer partistrukturer att uppstå med samma typ av trögheter som i dag.

PARTIERNA ÄR VARUMÄRKEN

Det krävs inte så mycket fantasi för att föreställa sig att LO och/eller andra resurstarka intresseorganisationer ställer upp med kampanj- och kansliresurser för individer som kandiderar. Efterhand kombinerade med krav på viss lojalitet.

I demokratiska församlingar är samarbete en förutsättning för maktutövning. Och samarbete förutsätter någon mekanism som får folk att ta skeden i vacker hand.

Och till sist kommer väljarna att belöna partistrukturer i och med att det blir en fördel för en kandidat att gå till val under ett tydligt varumärke. Annars skulle floran av lokala partier vara mycket större än den är.

Därmed faller i praktiken rätt mycket av dagens kritik mot partierna. Den kritiken förutsätter nämligen ofta att det finns alternativ som är oerhört mycket bättre än dagens. Men det gör det inte.

Magnus Nilsson (magnus@frankpr.se) är konsult och delägare i Frank Kommunikation AB. På fritiden är han kommunalpolitiker.

